

Zuzana

Do Jevišovic k panu Hynkovi z Kunštátu přijel posel Zuzany, mlynářky z únanovského mlýna. Mlynářka prosí, aby jí do Ztraceného mlýna poslal sokolníka Nekňubu, že jí všichni koně choří.

Pan Hynek pro dobré sousedství uložil Nekňubovi, aby hned zítra tam zajel a koně prohlédl. Ukládá Nekňubovi:

„Ale to ti pravím, nevíš si jen mlynářky, třeba je to vdova ještě velmi způsobilá. Také nikoliv jen koní. Podívej se nejprve, jaký je mlýn, prohlédni pozorně všecek les kolem, neprostupné houštiny, rokly a jaké jsou tam vhodné skrýše. Bude nám to možná jednou k užítku.“

Vtipný sokolník nezkoumal pohyby pánových a zapsal si jeho příkaz za uši.

Od zimy minulého roku je mlynářka Zuzana na Ztraceném mlýně vdovou. Muž jí dlouhá léta chořil. Po smrti zanechal jí dobrý, spořádaný a živý mlýn s chasou, šedesát měricí polí, kus starého lesa, čtyři koně, stejný počet krav, telátka nepočítaje, veselou čeled' a vdovský žal, který do měsíce vyprchal.

Žila s mužem devět let, z toho pět let daleko v zemi uherské na veliké vodě, kdy drželi mlýn. Nesvědčilo mu povětří v té uherské zemi. Ochuravěl a ustavičně toužil domů, na rodnou Moravu. Snad jej více sžíral stesk po domovině než choroba. Prodal mlýn. Manžel veze si ženu z Uher v košatině domů, toužící, rozdyčtenu a zvědavou na nový domov. Mladá žena se vrací na Moravu ráda, snad se tam muž uzdraví a oba založí si spolu nový a spokojený dům.

Muž koupil mlýn – samotou u Únanova a zavřel v něm mladou ženu i sebe a odloučil oba i se svou chorobou od světa.

Zuzana dala léčit chorého. Znojemský exorcista dominikán, který byl jmín za divotvůrce, kladl na nemocné srdce obrázky svatých. Lazebník Janek, proslulý ve Znojme i po všem kraji, přikládal na hrud' čertovo lejno. Šeptal tajemně, když Zuzaně podával zázračný lék. A ona se zachvívala, berouc jej do ruky a uvažujíc o jeho podivném původu a tajemné síle. Lazebník poskytl jí poučení o jeho zázračném účinku. Jen ať se nic nedozví premonstráti, ať nepřijde nic k sluchu louckého opata, ani inkvizitora Rufína, řehole dominikánů. Janek nechce býti mučen ani pálen jako čarodějník. – Marina, stará vědma z Kravska, vařila chorému anýz, ambrožku, balšám, bedrník i černobýl. Také planého česneku a chrpy dala užívat mlynáři, prospívají proti neduhům plicním a kašli.

Ale nepomohly ani agnusky řeholníkovy, ani čertovo lejno od lazebníka, ani byliny zkušené vědmy. Mlynář chátral. Po čtyřech létech pobytu na únanovské samotě zemřel a zanechal zde třicetiletou bezdětnou vdovu.

Nekňuba vyjel koňmo k Ztracenému mlýnu brzy ráno. Nebyl tam před tím dosud nikdy, ač nejednou slýchal, že mlynářka Zuzana je žínka velmi způsobilá a sám byl mládenec, který měl právo poohlédnout se po sličné ženě. Nekňuba, jediný ze Slováků ve službě jevišovského pána, je ještě svoboděn. Nechtěl nikdy o ženění slyšet a jen Kuriviál snad ví, proč. Sokolník své tajemství nenosí na trh, ale skrývá v srdci: měl kdysi doma, tam ve Vlkoši na Slovácku, lásku. Miloval věrně a vyrval, ale dívka bylo povětrné, odešlo mu s uherskými jízdny, když se vraceli z výpravy od Hor Kutných do své země. Od toho času robám nedůvěřoval, ač ho silně vábily. Čítá už čtyřicet let, ale jeho kštica je ještě bohatá a kyprá, svaly jadrné a pružné a v očích má jiskřivý lesk ohně.

Jak mu pán přikázal, nejprve svědomitě a pozorně prokřičoval únanovský les. Projížděl jej křížem krážem od Plavče až ke kopci Dýchavci. Vryl si do své vojenské paměti všechny příhodné rokly, skaliska i srázy, také projel houštinami a všiml si, kde je mladý porost a kde temná, neprostupná houština. Jeho pán, zkušený válečník, má zajisté dobrý důvod, proč Nekňuba má pozorně prozkumat tento les.

Pod dlouhým lesnatým úbočím je údolíčko s potokem a rybníkem. Sokolník vidí zachovalý mlýn, veselého vzhledu, průčelí hlavního stavení je přikryto lištím, boky korunami ovocných štěpů. Vítr udržuje větvoví v mírném pohybu. Nad mlýnem je rybník s novým stavidlem. Potok, který jej napájí, má vodu průzračnou, svěže a vesele zurčí pod olšemi a v tůňkách jsou jejich stíny. V rybníce voda voní rybinou. Podél stavení, rybníka i potoka mnoho mladé, svěží trávy. Také blatouchy a pomněnky už tady zakvétají.

Pod mlýnem, nad loukou k severu i k východu temná houština smrkového háje vroubí údolí, nad ním na svahu šumí stará doubrava a boří les. Obojí prorvány stržemi. Nad rybníkem směrem ke vsi Únanovu, podél vozové cesty, jsou pole. Na hrázi rybníka i u potoka staré olše stráží mlýn. Lučina u vody je šťavnatá. Hle, utěšený kout, malý kousek ráje.

Mlynářka vyšla přivítat hosta na práh domu. Usměvavá zve ho přívětivě na malou snídani. Podle pravdy byla její krmě hojná a chutná.

Po snídani Nekňuba nejprve vyzpovídal čeledína Honzu. Ten povídá a plete o koních všelicos, ale Nekňuba z jeho hloupé řeči vyloupl přece jen jádro.

Všichni jdou do ohrady, kde jsou koně. Čtyři statná zvířata stojí smutně u plného žlabu. Nežerou. Honza hosta varuje:

Pozor, ten poslední ryzák silně kope!“

Opravdu, ryzák je mrcha kopavá. Honza se šklebí a čeká, kdy po cizím a nezvaném hostu kůň udeří kopytem silou těžkého praku.

„Ten?“ ukazuje Nekňuba na koně a usmívá se.

Ryzák vzpřímil uši.

Nekňuba hvízdal pronikavě, cosi křikl, všichni koně obracejí po něm hlavy. Kupodivu – ryzák dnes zapomněl kopnout. Chtěl provést svůj kousek, ale je pozdě. Nekňuba už jej drží pevně za mordou, otevírá ji a prohlíží chrup. Stejně i druhým. Ryzák snesl dokonce, když jej hladil po plecích, obracel už klidně a zvědavě po cizím muži chytrou hlavu.

Honza i mlynářka žasnou. Měli se divit ještě více. Nekňuba právě jako Kuriviál má – jak na Slovácku u nich doma říkají – koně v krvi. Nekňuba nadto také ještě sokolíky a psy.

Po zevrubné prohlídce koní, stáje i plného žlabu rozpoznal koňskou nemoc: koně mají lenivého čeledína.

Dal vdově jakýs lék, aby jej dala zvířatům na pročištění žaludku a střev a slíbil, že přijde zase. A brzy, v neděli. Usmál se na ni vesele:

„Tvoji koně budou brzy zdraví!“

Když jevišovskému hradnímu pánu podával zprávu, co viděl, ten varuje obra, hrozí prstem a směje se, až se mu kníry pohybují:

„Pozor, Nekňubo, pozor! Ta mlynářka je žínka veselá, kyprá a ještě žádoucí. Je sic řečná a švitořivá až pánbůh brání, ale povětrná ta žínka není, její ctnosti nelze nic vytknout.“

V neděli, už za úsvitu, sokolník sedlá koně. Petratura a Kuriviál s mužským porozuměním a účastí slíbili vykonat jeho denní dílo, však toho v neděli mnoho na práci není.

Záhy z rána vyjel na Ztracený mlýn podruhé. Je vonné jarní jitro. Všecka orosená země chválí líbezný den. Postříbřený oceán blankytu se rozklenul nad jezdcem, který jede sám. To jitro je plničké vůně třešňového květu, trávy i vlhké prsti. Ozářený les i pole vydechuje jaseň i obnoveným životem.

Za takového času všecko, co žije, touží po pohybu. Traviny běží vzhůru za sluncem, ptactvo se stěhuje ze zimních sídlišť, zapadá do lesů, do dědin, na rybníky a tůně. Vesele provětrává křídla ve starém domově. Pohybem ožije i němá ryba. Tady u Výrovic nějaký mladý roj si přispíšil, vyletěl z úlu a jako opojen krouží kolem ořešáku. Jiné včelky proudem letí z česen na pastvu. Jako vystřelené šípy letí k vonným pasekám a k třešním v květu. Všecek sličný kraj prozářený jitřním sluncem ty včely, mouchy a čmeláci proměnili v bzučivý úl. I ztuhlé nožky sluníček sedmítečných se znovu roztáhly a čile se kmitají. Křídla baboček zaplápolala v sluneční záři. Tady luční kobylka hbitě skáče přes usměvavé kopretiny. I ten

cvrček souká křepké tělíčko po stéblu trávy. Také dobromyslný chrobák jako vážný velmož pomaloučku drkoce od křoviska ke kopci koňského trusu.

Každý lístek ožil a raduje se, raduje se také Nekňuba.

„Hle, hadi a štíři už vylézají z děr.“

Rozhlíží se vesele po rubanisku, připomíná mu podobné tam doma u Medlovic a Osvětiman. Lesní pěvci hrají sokolníku i jeho koni do kroku. Jak písničky letí z ptačích hrdel, tak veselá i šťastná slova z jezdcových rtů. Jede dál po hrázi mlýnského rybníka. Zde zase víří prudký život vodní říše pod rákosím. U mlýna na lučině jej uvítaly paní čejky, ty se vážně procházejí v trávě. Kde oblouk starých olší stráží rybník, Nekňuba na chvíli zastavil koně a rozhovořil se s ptáky, brouky, ještěrkou i rybami:

„Kam se drkoceš, ty malůčká, to nedobrá? A kam ty letíš, pane chrústo?“

Na mlýnském dvoře jej přivítala černoooká, plnoboká vdova ve svátečním úboru. Na hlavě má červenou karkuli, je v oděvu chrpové barvy. Její rty se usmívají jako dvě svěží jahody, všechny dýše jasnou ženskou lahodou.

Po snídani vyvedl Nekňuba všechny čtyři koně na široký trávník k napajedlu. Vzal je za opat', vede je. Byl to ještě neumělý, ale poutavý tanec koňské čtyřky na humně. Sokolník korbače na hřbet nepřiložil, ale koně jako učenlivá hříbata naslouchají jeho pokynu, snaží se jak umí, vyhovět. Mistrná ruka je vede.

Mlynářka vyšla a pozoruje žensky zvědavě tu kratochvilnou hru. Sleduje jej na huménku, jak bez kabátu, s košilí vykasanou do ramen prohání koně, hlavu vztyčenu, oči plné smavého jasu. Jak je vede pevnou rukou, jen kštice se mu chvěje. Srdce vdovinu je pojednou poplašené. Oj – jak se jí chce zatřepat tou mužskou kšticí, třebaš tako pohladit nahý loket pod vykasaným rukávem bílé košile.

Nevyznala se zajisté v antické mytologii, ale byl to on, který jako Hyperionův syn tiskne čtveru opat', vyjíždí na oblohu, svítí do jejích oken a oslňuje ji. Rozzářené oči sledují obra, jsou ho plny. Podivnou něhou se jí zachvívají kolena. Jak podivné! Vždycky byla sebou jista, ale nyní je neklidnou. Co to znamená?

Ale najednou to ví: Počít'uje, že její ženský osud je té chvíle završen.

Také Honza přihlížel hostovu zajímavému a podivnému počínání. S ústy dokořán směje se těm hrám. Netuší, že také jemu jednou Nekňuba přiloží uzdu i opat' a prožene ho jako odpočatého valacha na otěži.

Před polednem přihlíží sokoník, jak Honza váží vodu do napajedla. Je to dobrý, sukovitý klacek, který potřebuje pevné ruky, aby z něho vyhoblovala dokonalého muže. Vezmu také jednu Honzu na opat', až přijde vhodný čas. Bude z něho zdatný ještě chasník. Ale nebudem ho předčasně plašit.

Když v poledne, v hodinu krmení, založili koním ovsa i sena, pustili se s řehtáním a veselým frkáním do obroku a chtivě žerou. Oves ve žlabu zmizel do posledního zrna a za žebřem nezbyla ani snítka sena.

Vdova i Honza přihlížejíce krmení, s podivením hledí na ten zázrak.

Mlynářka s líbezným úsměvem pozvala hosta na oběd.

Zasedli spolu ke stolu. V jizbě je útulno a čisto, nad pečlivě vydrhnutým stolem se chvěje modrobílá holubička, stěny voní bělí čerstvého vápna.

Po polévce mladá děvečka položila na stůl kuru, pěkně do zlatova vypečenou s nádivkou, také bílý horký koláč, jablka a víno. Vdova se vyptává hosta s účastí, zda-li kuru jí.

„Kohúta? Toho já velice lúbim,“ praví stručně host.

„A koláč s ovocem?“

„Ach – trněný koláč já velice lúbim,“ přisvědčuje. „Koláče s velikú dušú, hodně trnek, máku nebo sladkého sýra, jak mamička doma ve Vlkoši pekla.“

„A což víno z Havraníků, červené?“

„Vínko červené já také lúbím.“

Pivo lúbil asi též. A zdali také mne velice lúbí, směje se v duchu už zamilovaná vdova a srdce jí slavnostně zvučí jako oltářní zvonky při pozdvihování.

Oj, líbila se mu vdova velice a divil se jen, proč už dávno nezajel na Ztracený mlýn, aby ji poznal.

Kohout byl mladý, šťavnatý a křehký.

„Je vidět, že ve mlýně zrna nechybí,“ usmál se sokolník, bera do ruky bílý koláč.

„Je-li mlynářka hbitá, vždycky něco zrní pod zásypem pro slepice smete, když se mlečí baví s děvečkami,“ smála se hospodyně.

Obědval s chutí a kohoutu i koláči dal náležitou poctu. Choval se u stolu důstojně jako král. Jak statně pracoval, tak bohatýrsky jedl.

Hospodyně se dívala účastně, jaká důkladná sousta mizí za plotem jeho zdravých zubů. Těší ji velice, jak mu její krmě chutná.

Pojedli. Za stolem sedí proti sobě statný muž a sličná žena. Žena hostitelka hovoří téměř sama, aby zakryla své rozechvění. V pravdě, oba se kochají svým vnitřním vzrušením, jež každý před příjemným protějškem ukrývá. Vdova pohlíží na muže jak na jasného boha, očima ho nábožně uctívá. Rovněž Nekňuba po dlouhých letech prožívá zas šťastné údobí mužné lásky, která se objevila náhle jako jarní déšť. Přijímá ženský obdiv se samozřejmostí jako muslimský paša. Tváří se k tomu ženskému uctívání trochu baladicky, ale důstojně jako zralý muž, jenž zná svoji cenu, ale blaží jej to velice.

Ale budiž mu přáno, ať ještě kratičký čas těší se ženské úctě, než ho vdova zkruší, osedlá, dá mu do tvrdých chlapských čelistí ostrou uzdu. Vtipná žínka provede to tak nenápadně, že muž ji bere mezi zuby, jak by přijímal nejchutnější krmí. Ta chvíle zkrocení přijde, v každém lidském páru jednou přijít musí a žádný, kdo se do ženy opravdově zamiluje, neunikne tomu osudu.

Sokolník si ještě neuvědomil plně, že už také zahořel a planul, ale počínal to tušit kdes ve své hlavě a poněkud jej to vzrušovalo. Nu což, robka je pěkná, opojná jak to havranické víno a ještě žádoucnější, mlýn je úpravný a čistý. Její hovor a smích ho podivuhodně rozpaluje a je mu sladší medu. – Rada páně Hynkova byla snad žertem, možná pobídkou. Nuž, veslujme po proudu, když je tento den tak zářivý a vítr příznivý! Jak se tak rozhodl, je starý mládenec už ztracen, propadl vdově. Ale je mu kupodivu na duši i na těle přelíbezně a poddává se proudu docela.

Vdova má v očích ohnivé jiskření, dvě řady zubů svítí z kyprých rtů, pootevřených obdivem, to všechno v mléčné pleti. Vždycky obratná a výmluvná, tváří v tvář tomuto obru neví rozpaky, co sama se sebou počít. Cítí už dnes podruhé, že její ženská sudba je naplněna.

Pokud hovoří a sedí, je stůl mezi nimi jakousi hradbou, příkopem a valem. Oba cítí, jakmile vstanou, poslední překážka padne a nic nezadrží sílu, která je k sobě puďí a projeví se rozhodným slovem. Obr je prostý, přirozený a bezprostřední jako dítě, je průzračný jako lesní pramen. Je poctivý a žínka se cítí v jeho přítomnosti zcela bezpečnou. A protože je dobrý, tentokrát vstane a řekne to, co v srdci cítí, bez váhání. Ona to ví. Promluví, protože je oba k sobě žene nepřekonatelná záliba a touha a jejich společný úděl se musí jednou naplnit.

Dosud žil na Jevišovicích bezstarostně jako junák mládenec, jindy jako medvěd samotář. Několikrát uvažoval o tom, jak se asi na světě sešly všechny ty dvojice, které denně kolem sebe vidí. Nyní to pochopil. Strašná, neuchylná a zcela přirozená slastná síla je k sobě svádí.

Po obědě čeled' se rozběhla ze samoty mezi chasu do Tvořihráze a Únanova. Venku, kolem stavení, nad zahradou i rybníkem se složilo sladké odpočinutí. Listí na stromech visí klidně a teplý jarní vzduch je nasycen vůněmi blízkého lesa. I potok běží tiše. Slepice se popelí a klímají v chládku. Ptáci a cvrčci ustali ve zpěvu, jen mouchy a včely jsou v bzučení

neúnavné. Opojné a snivé bzučení hmyzu doznívá sem do jizby, pohádková hudba k lásce a šťastnému snění.

Jsou ve mlýně sami. Samota se žínkou byla mu žádoucí a milá. Ví už jasně, jaký je dnes jeho úkol v tomto mlýně. Pro oba nastává osudová chvíle, kdy padne rozhodující slovo a příslib. Je čas, kdy všemu stvoření vládne vesna a ta dovede milencům upravit cestu. Lovčí vstal, bere žínku kolem pasu a políbil ji jako šťastný bůh. Žena jako bílá, pokorná holubice, poddajná, něžná a rozechvělá přijala mužné políbení, něžně je opětuje a hledí mu do očí.

Bílá světlice mlýnská viděla jejich objetí a políbení. Ale viděla také sokolníka, jak slavně slibuje, že si Zuzanu vezme za manželku ihned, jakmile nepokojný čas ulehne a blízká vojna se ukončí. Jeho oči praví, že jeho úmysly jsou ryzí a poctivé.

Vyloučil – pravda – při projevech lásky některé příkrasy holdování, jak se projevují někdy u rytířů. Ale to neubrало jeho lásce na síle ani ha hodnotě. Mnoho řečí ostatně Nekňuba nikdy nevedl. Však zato vdova je velmi výřečná, hodí se tedy k sobě dobře. Proč by se nemilovali?

Jak zázračně rychle plynou hodiny zamilovaným! Nekňubovi se od sladké žínky nechce domů, chtěl by zde už zůstat věčně. Ale žena, když si počal počínati dobovyatelsky, jej políbila a řekla mu něžně a přitom rozhodně:

„Vyčkej, milý, až budeme svoji.“

Zachovala si svoji ženskou cudnost. Ženy znají ve věcech lásky lépe pravou míru a včasnost než muži. Obr se podrobil jejímu přání a v nitru ji ctil pro její zdrženlivost, spojenou s rozkošným ženským ostychem. Miloval ji proto tím více.

Když se loučili, položila ramena kolem jeho šíje a šeptala:

„Přijď brzy zas.“

Neodpovídal, jen jí tiskl ruce. Jak by nepřišel, když užívá největší blaženosti, když ji tak pěknou a úpravnou vidí. Ona mu z očí správně vyčetla, že přijde brzy a rád. Tímto poctivým obrem, silným a dobrým, může si být jista. Neplýtvá slovy, ale drží je.

Teprve k večeru vrací se Nekňuba od své vdovy do Jevišovic. Háje jsou zas plny ptačího prozpěvování. Nic nelituje, že v Ztraceném mlýně za jediný nedělní slunný den ztratil svou mužskou svobodu, když dal milé ženě své slovo. Na varování pana Hynka si ve mlýně vůbec nevzpomněl. Ale což – vždyť les drží dobře v hlavě, všechny rokle i skryše. Také mlýn si prohlédl a vdovu políbiti a připovědět se jí mu pan Hynek výslovně nezakázal. Bylo mu lehce a do zpěvu.

Ráno po té neděli také ve mlýně bylo po celý den jasno a plno mlynářčina smíchu. Ráno sype slepicím ječné zrnko, rozpráví s nimi přátelsky a něžně a zpívá si. Proč by nezpívala? Také košatá lípa před mlýnem a osika na skalisku se toho rána na slunci rozšuměly a rozveselily šťastným včelím bzučením. Píseň sama plyne z hrdla na rty:

U Plavče na skále Lapikus hrad,
tam dlí můj miláček, ten má mne rád.
Přijede zítra za mnou na koni,
natrhám mu resedy, ta voní.
Dám mu napít lahodného vína,
vonné resedy nasypu z klína.
U Plavče na skále Lapikus hrad,
tam dlí můj miláček, ten mne má rád.

A zase prozpěvuje jinou:

Panna jako lipka košatá
bílá jak spanilá ovečka
trhala milému jablíčka.
První bylo trochu kyselé,
druhé v bílém líčku červivé,

ale třetí dobré, cukrové.

Nekňuba zajížděl na Ztracený mlýn každou neděli. Když přijíždí na koni s korbáčem v ruce, všechno kolem kvete. Je jaro v lese, na lučině i v ženském srdci.

Ke dvěma psům, které drží mlynářka na dvoře, přivedl na radu pana Hynka ještě dva z Jevišovic. Mlýn je o samotě a psi tam budou možná k užitku.

Každou neděli dopoledne vstupuje Nekňuba do stáje. Jak ho koně spatří, obracejí k němu hlavy, zařehtají, dupou. Těší se tas na rozkošnou hru, kterou jim ustrojí za humny u napajedla. Neboť je jaro a také oni touží po rozkoši pohybu.

Když hra u napajedla započala, mlynářce se zas, jako poprvé, líbí jeho dlouhá, poletující kštice – och – jak ráda do ní odpoledne, až mlýn usne, zaboří kypré prsty. Vždyť celý dlouhý týden se těšila na své zalíbení.

Její láska je klidná, bezpečná. Jako každá žena, i ona má tři silná a horká srdce, která jsou schopná milovat. O Nekňubu se nebojí. Není to ženich větroplachý. Ale jako každá žena chce mít ještě silnější jistotu. Zjedнала si ji: stará vědma Marina přinesla jí čarodějný prostředek pro udržení příchylnosti milého – žlutý vosk z kostelního paškálu a v tom vosku tři vlašťovčí jazejčky. Vědma přísahala, že prostředek ten je neomylný.

Ach, vdova, nad ni Nekňubovi není. Před oknem komůrky, kdy mlynářka spí, kvetou pestré voničky, rezedy, máky, bazalky, karafiáty i žluté slunečnice. Takové vonice on l'úbí velice, dýchá se mu tady silně a volně jako doma ve Vlkoši.